

מבט על, גיליון 625, 3 בנובמבר 2014

האם יצא המרצע מן השק? הסירוב הפלסטיני להכיר בזכות ההגדרה העצמית של העם היהודי

קובי מיכאל

זה כחמש שנים ניטש ויכוח בין המצדדים בדרישתו של ראש הממשלה בנימין נתניהו מהפלסטינים להכיר בזכות קיומה של מדינת ישראל כמדינת הלאום של העם היהודי, לבין המתנגדים לדרישה זו – בין בנימוק שישראל אינה זקוקה להכרה הפלסטינית בזכות קיומה כמדינת העם היהודי, ובין בטענה שמדובר בדרישה קנטרנית ומיותרת, המכבידה על עצם הסיכוי לחדש את התהליך המדיני ולקדם הסכם.

הדרישה להכרה במדינת ישראל כמדינת הלאום של העם היהודי, היא הביטוי האולטימטיבי של זכות ההגדרה העצמית של העם היהודי. הקהילה הבינלאומית הכירה בזכות ההגדרה העצמית של העם היהודי ביותר מהזדמנות אחת, הפקידה בידי הבריטים את המנדט להקמת מדינה יהודית ותקפה הכרה זו בהחלטה 181 של עצרת האו"ם מה-29 בנובמבר 1947. זכות ההגדרה העצמית, היא זכות טבעית, המוקנית לכל עם. הסירוב להכיר בזכות ההגדרה העצמית, כשהיא מתייחסת לישראל כמדינת העם היהודי, למרות כל ההסברים המתפתלים של מנהיגים פלסטיניים לדורותיהם, מבטא התכחשות לעצם קיומו של עם יהודי. שורשיה של התכחשות זו בתפיסה שלפיה מדובר בדת יהודית בלבד וכי מדינת ישראל היא מדינת כל אזרחיה, יהודים ושאינם יהודים, ונטולת זהות לאומית.

כשההנהגה הפלסטינית נדחקה לפינה ומוצאת עצמה נבוכה מלומר בריש גלי, כי אינה מכירה בעצם קיומו של עם יהודי (גם על הפלסטינים משפיעה לעתים התקינות הפוליטית), היא נתלית בהסבר, כי אין זה מתפקידה לאשרר את הכרזת העצמאות של מדינת ישראל או את החלטות הקהילה הבינלאומית. דובריה מוסיפים, בזלזול ובהתרסה, כי תגדיר מדינת ישראל את עצמה כרצונה, אך אין זה מעניינם לתקף את הכרזותיה.

במהלך השנים האחרונות, גובתה דרישת ישראל בעניין ההכרה במדינת ישראל כמדינת הלאום היהודית על ידי נשיאי ארצות הברית ומנהיגים נוספים בקהילה הבינלאומית, אך אלו לא צירפו לכך לחץ אמתי על ההנהגה הפלסטינית לסגת מעמדתה. במקרים מסוימים אף שידרו תחושה, כי מדובר בדרישה ישראלית קנטרנית-משהו. ההנהגה וההסברה הפלסטינית הצליחו למסמס את הדרישה הישראלית ואף להציגה כסוג של מכשול. כשנדרשה ההנהגה הפלסטינית להסביר את התנגדותה הנחרצת להכרה הנדרשת, הציגה בקול אחיד – ממחמוד עבאס עד אחרון הדוברים – הסבר הנתמך על שלושה יסודות:

1. הכרה במדינת ישראל כמדינה יהודית פירושה ויתור על זכות השיבה
2. הכרה במדינת ישראל כמדינה יהודית פירושה התכחשות לזכויות הילידיות של הפלסטינים אזרחי ישראל
3. הכרה במדינת ישראל כמדינה יהודית פירושה שינוי הנרטיב הפלסטיני וקבלת הנרטיב הישראלי – במילים אחרות, השלמה עם הקמתה של המדינה היהודית כחטא וכעוול היסטורי.

בתחילת אוקטובר 2014 הוצג מסמך פלסטיני, הנושא את הכותרת: טיוטה פלסטינית להחלטה [של מועצת הביטחון] בנוגע למסגרת זמנים לסיום הכיבוש הישראלי (במקור - Palestinian draft resolution on time frame to end Israeli occupation). בטיוטה זו מציגים הפלסטינים את דרישתם לסיום הכיבוש הישראלי ולהכרה במדינה פלסטינית עצמאית בגבולות 1967, שבירתה ירושלים המזרחית. הפלסטינים מבססים את דרישתם על שורה של החלטות או"ם, ועידות בינלאומיות ועקרונות המשפט הבינלאומי והצדק.

משמעותי במיוחד בטיוטה זו הוא סעיף a3, בו נדרשת נסיגת ישראל, הכוח הכובש, באופן מלא מכל השטחים הפלסטינים שנכבשו בשנת 1967 (למען הדיוק ההיסטורי, כדאי להזכיר שב-1967 נכבשו השטחים ממצרים ומירדן, לא מריבון פלסטיני), ובכללם ירושלים המזרחית. הדרישה היא לנסיגה במהירות האפשרית ובמסגרת זמנים מוגדרת, שלא יאוחר מנובמבר 2016. זאת, כדי להשיג את העצמאות והריבונות של המדינה הפלסטינית וכך לממש את זכות ההגדרה העצמית של העם הפלסטיני.

מתבקשת השאלה: אם זכות ההגדרה העצמית היא יסוד ותנאי הכרחי מבחינת הפלסטינים, כמו-גם זכות טבעית המוקנית להם, הכיצד זה נותרת התנגדותם לזכות זה וטבעית כזו לעם היהודי? מפתיע, או אולי לא, היה להיווכח שאף לא גורם אחד באו"ם או בקהילה הבינלאומית, חשב שראוי היה להציג את השאלה הזו בפני הפלסטינים. הדרישה הפלסטינית למימוש זכות ההגדרה העצמית נתקבלה כמובן מאליו, ואיש לא חשב להקשות ולשאול מדוע נדרשים הפלסטינים להכרה כזו - הרי זו ניתנה בהחלטה 181 של האו"ם, וכמדינה יוכלו להגדיר עצמם כרצונם. איש לא סבר שמדובר בדרישה קנטרנית, שנועדה להקשות על האפשרות להגיע להסכם.

האם הדרישה הפלסטינית להכרה בזכות ההגדרה העצמית של העם הפלסטיני, לצד סירוב עיקש להכרה בזכות ההגדרה העצמית של העם היהודי, איננה בחזקת אמירה רבת-משמעות? מהן השלכותיה של אמירה זו לגבי הסיכוי להגיע לשלום אמת בין מדינת ישראל לפלסטינים? נדמה, כי בשלה העת להעמיד את הפלסטינים בפני השאלה הבסיסית הזו ולשמוע את הסברם להיעדר הדדיות. על ההנהגה הפלסטינית חלה החובה המוסרית, הציבורית והפוליטית להבהיר מדוע זכות ההגדרה העצמית, היא בחזקת זכות טבעית ומוקנית לפלסטינים, אותה הם מגדירים כסוג של תנאי ונימוק להצעת החלטה בדבר נסיגה ישראלית מלאה והכרה במדינה פלסטינית בגבולות 1967, אך אינה נותרת כזכות כל אימת שמדובר בעם היהודי ובמדינת ישראל.

למעשה, הדרישה הפלסטינית להכרה בזכות ההגדרה העצמית של העם הפלסטיני לצד סירוב להכרה בזכות העם היהודי, מתקפת את ההסברים הפלסטינים באופן מטריד. קשה יהיה לבטל את טענתם של אלו שיראו בהסבר הפלסטיני לסירוב להכרה בזכות ההגדרה העצמית של העם היהודי, ביטוי לחוסר נכונות ובשלות להגיע הסכם שלום אמת, כלומר: ביטוי ל"אסטרטגיית השלבים" בנוסח מתוחכם ומעודן ולכמיהה ההיסטורית לחיסול הישות היהודית הלאומית בארץ ישראל המערבית לשם הקמת מדינה פלסטינית מהים עד הנהר.

אין צורך במאמץ מיוחד על מנת לאתר התבטאויות של בכירים פלסטינים בנוגע לכוונה זו. החזון הלאומי הפלסטיני מודגש גם בספרי הלימוד, באמצעי התקשורת, בשיח הציבורי בזירה הפלסטינית וכן באמנת הפת"ח והאמנה הלאומית הפלסטינית - אמנת אש"ף. האמנה הפלסטינית לא שונתה בפועל, למרות התחייבויות לעשות כן (את הנוסח המלא ניתן למצוא באתרים רשמיים של אש"ף ושל הרשות הפלסטינית).

מאחר וההנהגה הפלסטינית עדיין מחויבת - באופן רשמי - להסכמי אוסלו, ומשום שהיא מצהירה חזר והצהר על כוונתה הכנה להגיע להסכם שלום עם ישראל, עליה להסביר את פשר דרישתה להכרה בזכות ההגדרה העצמית לפלסטינים, לצד התנגדותה הנחרצת לאותה הזכות בעבור העם היהודי במדינת ישראל.